

Är uppgiften rimlig?

Göran Grimvall, *professor emeritus i materialteori vid KTH, funderar över sociala medier och vår oförmåga att göra rimlighetsbedömningar.*

HÖSTEN 2019 VISADES PÅ SVT ett program om den mänskliga hjärnan¹ och hur dess belöningssystem kan få oss att ägna mycket tid åt mobiltelefonen. I inslaget intervjuades programmeraren Aza Raskin, upphovsmannen till infinite scroll, det vill säga att vi utan uppehåll kan scrolla eller svajpa oss genom sida efter sida. Funktionen, som kom år 2006, blev snabbt en succé. För många har det blivit som ett drogberoende att scrolla vidare för att se vad som kommer upp härnäst. I programmet säger Aza Raskin med beklagande att han inte hade förutsett de negativa konsekvenserna med bortkastad tid för användarna, och att han beräknat att det varje dag läggs 200 000 livslängder på detta beteende (“wastes at minimum 200 000 human lifetimes per day”). Det får programledaren att uttrycka häpnad. Men är det rimligt?

Ett år innebär knappt 10 000 timmar. Låt oss räkna med 60 år som en mänsklig livslängd. Då ger 200 000 "livslängder" totalt över 100 miljarder timmar. Men det finns bara knappt 8 miljarder invånare på jorden. Om påståendet var riktigt skulle alla människor, unga som gamla, och fattiga som rika, lägga i medel mer än 10 timmar om dagen åt sådant scrollande. Det hade kunnat vara en felsägning under intervjun, men Aza Raskin säger samma sak vid en tidigare paneldebatt² och uppgiften om 200 000 livslängder är vida spridd³.

Exemplet visar hur meningslösa sådana här numeriska uppgifter är, även när de är korrekta, om de inte relateras till något som vi har närmare kännedom om, till exempel från våra egna liv. Hur många av tittarna gjorde en beräkning som den ovan? Men uppgiften om 200 000 bortkastade livslängder varje dag på mobiltelefonen är lätt att komma ihåg och sprida vidare. Att kunna göra grova uppskattningar är ett uttalat mål i grundskolans läroplan i matematik för årskurs 7–9 där det står under centralt innehåll: "Rimlighetsbedömning vid uppskattningar och beräkningar i vardagliga och matematiska situationer

och inom andra ämnesområden”. Men det händer ofta att journalister inte kan skilja mellan billion, biljon och miljard och gör fel med tre tiopotenser. I de flesta västerländska språken är en miljard (eller motsvarande ord) lika med tusen miljoner och en biljon lika med en miljon miljoner. I engelska språket är däremot one billion lika med en miljard och one trillion lika med en biljon. Av detta skäl skall man till exempel aldrig ange halter (koncentrationer) i ppb, uttytt som parts per billion. Och biljard är ett spel – inte ett tal.

Till slut bör det påpekas att oavsett om uppgiften om hur mycket tid som ”kastats bort” är korrekt, så är huvudbudskapet i både teveprogrammet¹ och paneldebatten² att användarna av sociala medier blir påverkade på ett negativt sett. Det har fått den republikanske USA-senatorn Josh Hawley att 2019 föreslå Social Media Addiction Reduction Technology Act⁴ som skulle göra det olagligt att införa funktioner som missbrukar vår hjärnas belöningssystem på det sätt som teveprogrammet föredömligt illustrerade. 📌

Källor

1. SVT Din hjärna. Avsnitt 2. Vårt digitala liv. 30 september 2019.
2. <https://schedule.sxsw.com/2019/events/PP102378>.
3. Bland annat NBC News 4 februari 2019, The Daily Telegraph 9 maj 2019.
4. A BILL To prohibit social media companies from using practices that exploit human psychology or brain physiology to substantially impede freedom of choice, to require social media companies to take measures to mitigate the risks of internet addiction and psychological exploitation, and for other purposes.

Vetenskap och Folkbildning i vimlet

Karin Noomi Karlsson rapporterar från Bokmässan i Göteborg.

ÅRETS BOKMÄSSA VERKADE uppleva en viss återhämtning efter tidigare års nedgång och totalt besöktes mässan 2019 av inte mindre än 86 132 personer. Och där – mitt i vimlet – fanns VoFs monter, fylld med skeptiker redo att prata med mässbesökarna.

Årets monterprogram bjöd på stor variation i ämnen. Som vanligt hade Per Johan Råsmark och Anders Tryggvesson återkommande evenemang med trolleri och tillredning av homeopatiska sömnpreparat för att visa för våra besökare att man inte ska tro på allt man ser och hör. Joel Landberg inledde årets monterframträdanden med en diskussion om retoriken och samhället på torsdagen. Senare gick Charlotta Björnulfson igenom mytiska väsen genom tiderna. Lördagen blev fullspäckad med Liv

enskapa och Folkning

VF

VF

VF
Verksam och löst

och
kbildn

Jag är skeptisk.

Svirsky och Kristoffer Bothelius som samtalande om sin bok om barns sömn, Paula Dahlberg som talade om sin blogg Vardagsrasismen, Dan Katz som redogjorde för Årets förvillare Thomas Eriksons bristande faktakunskap, Siri Helles föreläsning om hur man kan och bör använda sin smarta telefon på ett bra sätt, Anders Hansens diskussion om sin nya bok *Skärmbjärnan* och forskningen som ligger till grund för den samt Clas Svahn som talade om sin nya bok om ufolitteratur och AFU. Söndagen blev något lugnare med David Alfvenhiertas diskussion om lagstiftning, vetenskap och krockar däremellan samt Sofie Janssons presentation av ett projekt för att sätta fokus på kvinnliga huvudpersoner på Wikipedia.

Under de fyra dagar mässan varade sålde vi en försvarlig mängd böcker och äldre nummer av Folkvett. Det senaste numret hade vi en hel låda av och det blev så po-

pulärt att det tog slut redan på lördagen. Inte mindre än 28 personer tecknade medlemskap i VoF när de besökte vår monter och ett oräkneligt antal stannade till, pratade med VoF-are i montern, köpte våra populära tröjor och tygkassar med ”Jag är skeptisk”-tryck på.

De senaste åren har vi glädjande nog fått tillresande medlemmar från hela landet som hjälper till med vårt deltagande i Bokmässan. VoF Göteborg som står som huvudarrangör ordnade fortlöpande med lite stillsamma kvällsaktiviteter i form av gemensamma middagar på Haket där vi under lördagskvällen genomförde vår uppskattade Sektvarning – att dricka bubbel tillsammans. Tidigare har Sektvarning hållits i montern men på grund av Svenska Mässans ändrade regler för alkohol – mässan måste tillhandahålla serveringspersonal och catering – valde vi att ha Sektvarning på vårt stamhak istället.

Nu får alla inblandade pusta ut i några månader innan det är dags att dra igång planeringen inför nästa år. Vi satsar hårt på att bli större, bättre och vackrare för varje år och det kräver sin tribut. Men en sak är säker - vi ses på Bokmässan 2020! Då är vi på plats igen med nya föreläsare, nya nummer av Folkvett och nya och gamla medarbetare som hjälper föreningen att göra mässdeltagandet till den succé det är. ✍️